

Var sabotage den væsentligste årsag til Folkestrejkerne?

Riffelsyndikatet

B & W

De flg. afskrifter er i det store og hele fra bogen: Sabotageorganisationen BOPA 1942-45 af Esben Kjeldbæk. Da jeg veksler mellem samtaler, beretninger og afskrifter er sidehenvisninger til bogen udeladt.

For omstændeligt? Men jeg håber på tilgivelse.

Afskrift:

10. ende maj 1943 kl. 23.30.

«I Dansk Industrisyndikat, København sprængtes nogle kontorer og opholdsrum for tyske soldater. Værnemagtens interesser vil ikke blive berørt. Virksomhedens direktør, Aage Henckel, mente, at det måtte være en af arbejderne på virksomheden, der havde gennemført sabotagen, idet han anså det for at være udelukket, at den stærkt bevogtede fabrik kunne overrumles af sabotører udefra.

Værkstedet ventedes at ligge stille i 8 dage».

Dette budskab blev også sendt i Danmarks Radio af en nazipropagandist, han hånedes sabotørerne for deres metoder og udbasunerede, at denne fabrik var sikker, her var sikkerhedssystemer og et vagtsystem, der gjorde enhver tanke på sabotage latterlig.

I forvejen var alle sabotører mere end tændte ved tanken om at kunne smadre denne Danmarks største våbenproducent og om det bytte, man måske kunne få fingre i.

Propagandavirkningen ville være enorm, nyheden ville spredes i hele den frie verden. Man bad selv om det, da man hængte den røde klud op.

Det øgede konkurrencemomentet grupper og organisationer imellem, hvem kommer først?

Niels arbejder på Syndikatet og får igennem Øjvind Andresen forbindelse til BOPA; af folkene herfra kommer de til at arbejde tættest sammen med Spræng-Smith og Tage Vorsåe Nielsen kaldet Amerikaneren. Her kommer delvise afskrifter af rapporter, flere er underskrevet Kaj, kaldet Niels, i dag husker Niels ikke, at han har skrevet dem.

1943: 16.12: «Torsdag, kl. 7,00 mødte vi på arbejdet medbringende stoffet, som vi anbragte på de udvalgte sprængningssteder.

Lørdag d. 18.12: mødte vi igen. Det samme gentog sig. Fire af vestene kunne vi ikke få anbragt. De var for store. Dem sprættede vi op og hældte stoffet ned på plads.

Der er nu anbragt 70 – 75 kilo på stedet. Kl. 16.10 var vi færdige. Vi trykkede fem blyanter. Samtidig søgte vi at komme i kontakt med kammeraterne uden for Syndikatet. Det mislykkedes totalt.

Kl. 16.20 demonterede vi bomberne. Kl. 16.27 gik den første blyant. Alle var sikrede. Intet blev opdaget. Søndag morgen ringede oberstløjtnant Westenholz ude fra Virum og beordrede fabrikken grundigt undersøgt. Det er næsten umuligt for vagterne at finde stoffet ved denne eftersøgning.

Signeret Kaj»

Niels arbejdede under sit legale navn Kaj, indtil han løslades fra Frøslev, da tager han dæknævnet Niels. Jeg besøger Kaj på plejehjemmet, hvor han er anbragt med en halvsidig lammelse efter en hjerneblødning. Året er 1998.

«Sig mig Kaj, „var det ikke svært for jer at få stoffet ind gennem vagterne? Hvordan bar I jer ad»?

Niels fortæller: «Vagterne var meget effektive, emsige, nævenyttige, kropsvisitering hørte til dagens orden. Taskerne, ja endog madpakkerne blev undersøgt.

Amerikaneren havde en veninde, Hanne. De veste, vi skulle bære ind næste morgen, hentede vi på Amager om aftenen hos Hanne, og der har vel været mellem 6 og 8 kg. pulveriseret trotyl i hver.

Til frokost gik vi ud, som så mange andre arbejdere gjorde, og i Østbanegade mødte vi så vore folk, som gav os de næste veste.

Man skulle jo passe på ikke at blive set, for man skulle jo have alt tøjet af for at kunne spænde vesten på den bare krop. Når vi skulle lægge vesten fra os, var det igen et problem at finde et tidspunkt, hvor man uset kunne tage tøjet og vesten af.

Vestene smed vi under en trappe. Øjvind havde løsnet nogle brædder, men den ene dag kunne vi ikke presse vestene ned, de var for store; den eneste løsning var at skære hul på vestene for derefter at hælde pulveret ned i hullet»

«Niels! Det giver 32 kg pr. mand pr. dag, og så vidt jeg kan se, var der mellem 70 og 75 kg, enten må I have gået ind flere gange, end der er beskrevet, eller også har I båret mere ind pr. gang, end du husker, kan der ikke have været flere end jer to?»?

«Jo, det er muligt, at Amerikaneren også har båret ind, han kunne komme ind alle steder, du har vel hørt, John, om dengang det danske politi ville arrestere ham i Aalborg? Politiet havde afspærret store dele af Aalborg, især banegården var skarpt bevogtet, men Amerikaneren havde trukket Hanne med ind i en forretning, der lejede kostumer ud, og der klædte de sig ud som katolsk pater og nonne.

De gik igennem alle politiafspærringer, så han kan også have været inde her. Amerikaneren kunne bluffe som ingen anden».

«Sig mig Niels: Var Hanne ikke lidt sjusket, når hun syede vestene? Havde du ikke lidt problemer med en utæt vest?»?

«Jo, den ene dag er der en af arbejderne, der stopper mig, og spørger:

Hvad Fanden, har du stjålet?»?

Han pegede ned på det nydeligste spor, som jeg havde trukket efter mig af trotyl.

«Av, for Satan,“ siger jeg, «det må du holde kæft med, det er indsætningspulver fra hærderiet». (Det lignede trotyl). Det var jo en klam en, blev jeg taget med sprængstof på mig, var turen klar til en pæl i Ryvangen (henrettelse).

Den dag, vi tænder første gang, trykkede vi fem halotimes blyanter og skulle så give signal med en cykellygte over imod Østbanegade og have signal tilbage, tegnet på, at vore folk ringede til fabrikken og advarede.

Svipsede det, ville det betyde død og lemlæstelse af de mange, der arbejdede inde i bygningen.

Da vi ikke fik noget signal og sekunder og minutterne gik, uden at der blev slået alarm, besluttede vi at desarmere bomben.

Det er vel nok de værste minutter i mit liv.

John, husker du, at vi aldrig stolede på de engelske blyanter? De var helvedes unøjagtige. Blyanter, der skulle gå i løbet af ti minutter, gik nogle gange først efter flere timer og omvendt. Ofte gik de slet ikke af. Det var derfor, vi gav den fem.

Jeg holdt brædderne, medens Øjvind lå på knæ og forsigtigt fjernede blyant efter blyant og sikrede dem ved at stikke et stykke to millimeter fodstål ind, så slagstiften var låst.

Jeg har aldrig været så bange som der.

Syren havde allerede arbejdet et stykke tid, vi turde dårligt trække vejret».

Syndikatet.

22.12.1943; afskrift: Endnu en rapport:

«Jeg ankom til mit arbejde kl. 15.15 og gik i gang med det daglige arbejde. Kl. 15.30 gjorde jeg fem blyanter klar. Kl. 15.45 sendte jeg en mand i nærheden af telefonen med den instruks at tage den, hvis den ringede. Derefter anbragte jeg blyanterne i sprængstoffet og afventede begivenhedernes gang. Telefonen ringede som aftalt.

Det skete tre steder: I marketenderiet, hvor min mand var posteret, i maskinværkstedet, hvor der er telefonvagt og hos sabotagevagterne.

Da der ikke blev slået alarm fra ledelsens side opstod der rundt om i lokalerne klynger af diskuterende arbejdere.

Størstedelen var stemt for at forlade værkstederne Nogle begyndte at gå. Andre fulgte efter.

Tage, Vorsåe Nielsen kaldet Amerikaneren eller Thomsen. Han blev stukket – tortureret – overført fra Frøslevlejren til KZ-lejren Neungamme, hvor han døde

De fleste var nået udenfor, da værkfører Julius Nielsen stillede sig i døren, da de sidste ville forlade bygningen. Han spærrede dem vejen og beordrede dem tilbage til maskinerne. «Det er jo ikke andet end bluff,» sagde han.

Kl. 16.04 indtrådte eksplosionen. Det havde til følge, at samtlige arbejdere, som endnu befandt sig i bygningen – takket været værkfører Nielsen enten blev såret eller dræbt, fordi den soinehund hellere ville risikere arbejdernes liv end lade maskinerne stå stille.

Da han beordrede arbejderne tilbage til maskinerne påtog han sig et stort ansvar. Han må jo være meget interesseret i, at produktionen af mordvåben til Tyskland ikke bliver sinket et eneste øjeblik.

Niels fortæller videre: «Så snart alarmen lød, forlod jeg bygningen, og da brandvæsenet kom, faldt det flere arbejdere for brystet, at brandfolkene løb som gale, de masede på og fik med lynets fart smidt sugeslanger i havnen.

Man råbte til dem, „hvorfor fanden har I så travlt? Lad dog lortet brænde».

«Du er sgu' da ikke for klog, det er sku da om at få vand på, inden ilden går ud af sig selv», lød det tørt fra en brandmand.

«Derefter pøsede de saltvand på de uerstattelige værktøjsmaskiner, og efter mit skøn gjorde brandfolkene mere skade end sabotørerne, fordi alle maskinerne, der borede riffelgange i løbene, blev ødelagt af vand. Når der blev slået alarm sidste gang, skyldtes det Amerikaneren, der med sin hæse røst overbevisende skal have udtrykt sig nogenlunde således:

Er du marketenderen? og du bor på Smyrnavej? og du har kone og et barn? Der er lagt bomber. Jeg gør dig personligt ansvarlig for, at der bliver slået alarm nu. Se så, at komme i gang.

Det virkede, men bare ikke godt nok.»

En anden af BOPAs aktioner kostede 12 arbejdere livet og mange sårede, netop fordi en pligttopfyldende funktionær satte produktionen for nazisterne højere end arbejdernes liv og førlighed.

Ingen af disse «brave» danskere er draget til ansvar.

Telefonbomber;

formanden for Dansk Arbejdsgiverforening

«Et udpræget krigsfænomen, et ondartet misbrug af de tider, vi lever i, er de såkaldte «telefonbomber.» Det kan være en form for sabotage, det kan være en form for hævnakt, det kan være drengestreg, men det kan, som det desværre har vist sig, også være grundlag for lønpres og i alt fald har det været benyttet som sådant.

I en virksomhed, der fremstiller let fordærvelige varer, havde arbejderne således hos et bestemt firma opnået en ekstrabetaling af 24 kr. om ugen på basis af «telefonbomberne.»

Fra det øjeblik ordningen blev truffet, hørte de falske bombealarmer op. Og nu fornylig, da den midlertidige ordning udløb, mødte tillidsmanden op og henstillede, at man fortsatte med overbetalingen, da han i modsat fald var bange for, at der ville blive nye bombealarmeringer.

Hans bange anelser gik også fuldt ud i opfyldelse, idet der dagen efter var ikke færre end 7 alarmeringer».

Kraftcentralen – B&W. Der går kage i det

Ole Ewé kaldet Ib og Per Mortensen kaldet Tom har i nogen tid sammen med to måske tre lærekammerater båret sprængstof ind og gemt det i lærlingenes omklædningsrum.

I løbet af en halv snes dage har de samlet 75 kg.; en god cocktail af engelsk marcipan og trotyl.

Da de fem aktionsfolk skal til at sive ind på fabrikken sidst på eftermiddagen, opdager de, at der er et farligt postyr inde på fabrikken.

KK sender Ib og Tom ind for at undersøge sagen, kort tid efter kan de meddele, at to fra dækningsgruppen, som skulle skaffe en båd og holde den klar, var faldet i vandet og «foretog svømmeøvelser i kanalen». Man blev enige om at udsætte aktionen til næste morgen.

Længere kunne det ikke vente, da flere af de andre lærekammerater havde bemærket sprængstoffets sødlige duft, der strømmede ud fra Ib og Toms garderobeskabe.

Men man glemte at give dækningsfolkene besked.

Da disse havde stået i timer i deres pjaskvåde tøj i vinterkulden efter at have badet i det isnende kolde vand i forgæves venten på det forløsende brag, gik de hjem, men deres kommentarer senere til de glemsomme herrer var ikke, hvad man normalt hører i kirker og slige steder.

Næste morgen siver man ind. Igen er der ved at gå kuk i det.

Planen var at kravle ind gennem en åben luge og overrumple folkene inde i Kraftcentralen, men alt var lukket. De får fat i nogle arbejdere, forsøger at tvinge dem til at slå dørene ind. Arbejderne vil gerne, men overbeviser sabotørerne om, at det er komplet umuligt; dørene var simpelthen for solide.

I det samme kan de høre motorerne blive startet, og en luge bliver åbnet. Når man starter en dieselmotor op, slår den altid en gevaldig prut, som lugter modbydeligt.

Lynhurtigt får de sat en stige op, de er så heldige, at en stige står på den anden side inde i hallen, så de i løbet af no time er inde; de er endnu mere heldige, idet manden ved alarmknapperne har tabt noget og derfor ligger og roder rundt på gulvet, han bliver overmandet uden at kunne slå alarm.

De arbejdere, som var blevet holdt op, havde fået besked på at advare og havde fordelt fabrikkens bygninger i mellem sig.

Da der er tændt for bomberne styrter de ud og råber:

«Der er bomber i Centralen».

Sabotørerne siver ud af fabrikken sammen med arbejderne og når op til Torvegade, før alle bomber går på en gang i et drøn.

Sabotagens militære betydning – vurderet af tyskere

Afskrift: Uddrag: Oversat. (Best 5)

«Abt. Luftwaffe Kopenhagen, den 21.12.43

Niederschrift über die Betriebsbesichtigung bei der Fa. Dansk Industrisyndikat anlässlich des Sabotageaktes vom 20.12.45.

«Sabotageaktionen blev foretaget d. 20.12.45 kl. 16. ....Virksomhedens vagtordning bliver i almindelighed bedømt som den bedste i København.

I den sidste tid har flere rygter udtalt, at der var anbragt sprængbomber på virksomheden.

Af denne grund blev der søndag d. 19 foretaget en grundig undersøgelse, men intet blev fundet. Derfor må det formodes, at den ikke ubetydelige mængde sprængstof først er bragt ind den dag, sabotagen blev udført.

....2.000 mand var beskæftiget. Med den øjeblikkelige virkning nu omkr. 700. Dermed er ca. 1/3 af produktionen ramt. Bygningsskadernes omfang er 100.000 kr. Skader på maskiner er ringe. Den fulde opgørelse af skaderne kan først komme på tale om 2 - 3 måneder.

.....Tabet af lærer (Måleværktøj til kontrolmåling ÅS) er særlig smerteligt, da nyanskaffelse er forbundet med de største besværligheder og med meget betragtelige arbejdsomkostninger.

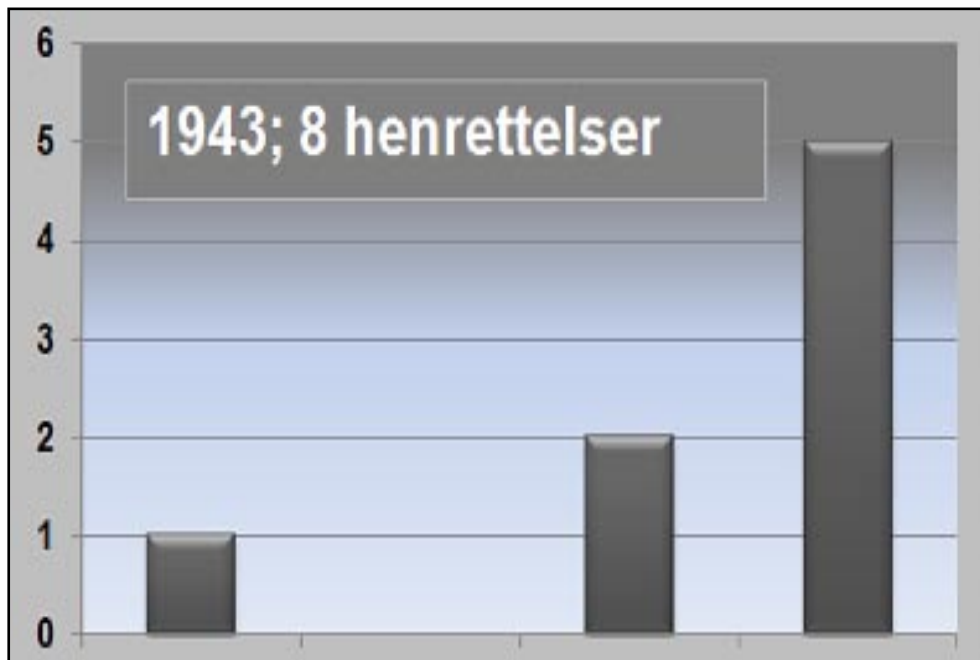
.....Marinens produktion er sværest ramt, da marinens produktion netop var anbragt i omtalte bygning.

Ordrer på årsbasis er omkring 20 mill. kroner. Heraf har marinen hos DIS for ca. 4 -5 mill. Kroner, hæren for 5 mill. kroner og LW for ikke udført arbejde knap 2 mill. kroner. Marinen gøres opmærksom på at Rockwellprüfer og værstedsmikrosoper er ødelagt eller beskadiget.

Gez. Ebert

Gez. Deisselhorst»

De nævnte lærer var kostbart og uerstatteligt måleværktøj, som kun blev fremstillet få steder i verden. Sverige er bedst kendt.

BOPAs parole:

**«Vi skal smadre – bule,
mest muligt på samme tid»**

**Den var her fulgt til punkt og prikke
og har forstærket tyskernes raseri
og indsats for at tilintetgøre
organisationen**

**BOPAs aktioner mod
B&W – Globus – Riffelsyndikatet
blev mere end noget andet vendepunktet
i danskerens opfattelse af
sabotagens effekt
og moralske betydning**

Alle var overbevist, nogen endda så meget, at de indførte sabotagestop, vore kampmidler, det uundværlige sprængstof, forsvandt til støvede lagerlokaler.

Men en væsentlig ting mere opnåede man. Ingen i Danmark var længere i tvivl; her havde man med minimale tab af liv, uden tab af værdier uden for virksomheders nervecentre, sat fabrikker ud af drift i måneder. Sabotagen var på alle måder et billigt og effektivt kampmiddel mod undertrykkerne.

Dr. Best bekendtgør: Dødsstraf for sabotage

BOPAs leder på dette tidspunkt Poul Petersen, kaldet H.H, tager ifølge KK sine helt unge folk i skole og forklarer dem om kampens, sabotagens ændrede kår og lægger ikke skjul på sin bekymring for de unge sabotører.

Han opfordrer dem til at overveje at trække sig ud nu, mens tid er, og foreholder dem, at beslutter de at trække sig, vil det ikke ændre på hans personlige opfattelse af dem, de vil stadig være hans kammerater og gode venner.

En mors angst – min søster fortæller

Stimmungsbericht

Gruppen holder møde hjemme hos os i det lille kammer. Stille, med dæmpede stemmer drøfter og planlægger vi en aktion. Da vi er færdige med mødet, og de forskellige kammerater er på vej ud, dukker mor op og tager fat i gruppelederen og forbyder ham at lade mig deltage i den planlagte aktion.

«Det er uansvarligt at bruge børn til noget, som der er indført dødsstraf for».

Hun er vred, ophidset, nærmest hysterisk, hun er bange. Kammeraterne lister stille af, jeg er flov, og nu viser gruppelederen en anden side af sit format.

Stille og roligt forklarer han mor, at hun ingen grund har til at bekymre sig, det, Aage skal, er stort set helt ufarligt, han skal bare være en slags bydreng, og hun kan stole på, at alle kammeraterne vil passe godt på mig.

Hun falder til ro, og lederen siger pænt farvel.

Det blev det sidste møde i mit hjem. Min søster har efter krigen fortalt, at mor havde stået bag et forhæng og lyttet. Som de fleste kvinder var hun utroligt nysgerrig.

En aktion, som blev udført ved nattetide, går fuldstændig galt. Alle spredes, jeg gemmer mig i den tro, at flere kammerater er dræbt eller taget til fange, muligvis såret under skyderiet.

Jeg ringer hjem for, at far kan lade beskeden gå videre, jeg er på fri fod og i live. Lederen dukker op og spørger efter mig, far kan fortælle ham, medens mor hører på, at jeg på et bal har truffet en dame, som har inviteret mig med hjem.

Da lederen er gået, går mor i panik, griber fat i far og siger:

«Det er jo løgn, hvor er min dreng?»

Kvindernes rolle i modstandskampen er meget lidt omtalt;

Den uvidenhed, de svævede i time efter time, dag efter dag, forstår jeg kun alt for godt; jeg føler selv, at den værste periode for mig var efter Lille Svends død, hvor jeg ledede flere grupper og derfor var afskåret fra at deltage i mange af deres aktioner.

Ventetiden og uvisheden var uudholdelig.

Danske toner – stemninger – holdninger i familien

Stimmungsbericht

Mormor og morfar havde fem børn. Når man samledes til fest med svigerbørn og børnebørn samt søstre og brødre til morforældrene, var en familiesammenkomst derfor et større sammenrend af mange mennesker, bredt sammensat og derfor repræsentativ for den danske arbejderbefolkning.

Politisk var mors familie trofaste socialdemokrater, præget af morfars indsats som pioner i dansk fagbevægelse. En indsats, han og hans familie havde betalt dyrt for, da han under de mange arbejdskonflikter havde fået læsterligt med tæsk af dansk politi og af arbejdsgiverne var belønnet med at blive udelukket fra arbejdslivets glæder i og med, at han var blacklistet.

Arbejdere var dengang loyale overfor deres parti. Dette gjaldt ikke kun de gode socialdemokrater, der absolut ikke var tysk- eller nazivenlige, men som helt og fuldt accepterede samarbejdspolitikken. Sviger sønnerne var i det store hele en flok holdningsløse vatnisser. For dem gjaldt det om at slippe over forhindringerne (hækkene) med mindst muligt besvær og med så megen mammon i lommen som muligt.

Én havde før sin optagelse i denne familie haft en mindre spjældetur for som kommunist at have udbredt kommunistiske løbesedler. Følgevirkningen af turen i spjældet blev utroligt kolde fødder.

Hans skæbne var bemærkelsesværdig. Kun 20 år gammel blev han gift med en pige på 17. Vidt og bredt var hun kendt som en yderst imødekommende dame, når det gjaldt tyske hankønsvæsener.

Hun blev gravid, uklart og uvist med hvem, men da det på den tid var en stor skam også for hende at drive sex som ugift, altså før en lovformelig vielse, bliver de gift, hu hej.

Min mor betegnede damen som en tøjte og en sæk. Ved festens afholdelse var denne dame fraværende, da hun nu havde pligter som feltmadras, som mor udtrykte det:

«Jeg tror, det er en prøjer, der er far til barn nr. to.» Men lige så naiv, den udlagte far var, lige så højtråbende var han.

Han prægede selskabet, idet han under de ophedede diskussioner om sabotagen og modstand mod herrefolket var den eneste, der sagde de trofaste socialdemokrater imod. Hvorfor så det?

To af svigersønnerne var kommunister, den ene var min far og den anden en onkel, der havde været spaniensfrivillig.

Vi var således tre modstandsfolk, og alle tre var på dette tidspunkt mere eller mindre illegale, da vi i kortere og længere perioder overnattede ude, men i øvrigt forsøgte at passe et arbejde, man skulle jo have brød på bordet. Inden festen havde vi en briefing, som man siger i dag, her drøftede vi, om det var sikkert at møde op til festen, da det var et af dansk politi og Gestapos yndlingsnumre at dukke op til familiehøjtideligheder.

Vi vurderede risikoen som minimal, hvis vi skyggede vore familier på deres vej til festen, mødte op ca. en time efter festens begyndelse og ellers holdt en flugtvej åben. Det blev vedtaget, at uanset den øvrige families meningstilkendegivelser ville vi holde kæft og bare fromt sige ja og åh og nej og amen.

Den nazistiske propaganda var gået rent ind på lystavlerne.

Vi måtte høre: *«Ved at sprænge danske virksomheder gør man os arbejdsløse. Det er farligt, folk kan komme til skade. Det er da synd for de stakkels mennesker i nabolaget, hvis ruder bliver smadret.*

Ja, de har endda sprængt Korsør Glasfabrik.»

(Det var en Schalburgtage).

«Hvorfor skal man blande sig i en stormagtskonflikt? Det er ikke vores krig, vi er neutrale. Det nytter ikke, vi er de små, bare se, hvordan det går i Norge».

Der var stor enighed om, at terroristerne, altså modstandsfolkene, var højt betalte, forvildede, hensynsløse unge, her citerede man ordret vor statsminister Buhl.

Den naive, udlagt som far til en prøjsers produktion, råbte og skreg. Med glødende stemme berettede han om de fantastiske sabotager og hans højeste og største ønske var at blive medlem af en sådan organisation og udføre heltedåd.

Nogen tid senere manglede jeg folk til en dækningsgruppe til en af de næsten «ufarlige», små hurtige sabotageaktioner, og henvendte mig i min nød til den højtråbende.

Her kneb det med begejstringen, og nu fik jeg undskyldninger og beklagelser, så jeg stod med vand i knæ og øjne.